

УДК 347.97

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.60>

ВІДКРИТТЯ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ (сер. XIV – сер. XVII ст.)

Холмогорова Л.В.,
*адвокат, аспірант 3 року навчання
кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Холмогорова Л.В. Відкриття позовного провадження в цивільному процесі на українських землях у складі Польщі та Литви (сер. XIV – сер. XVII ст.)

У статті проводиться дослідження особливостей відкриття провадження у справі позовного характеру на підставі аналізу середньовічного польсько-литовського законодавства, що зберігало свій вплив в Україні майже півтисячу років. Автор проводить аналіз системи судів, які діяли в цей час, оскільки їх статус істотно впливав на особливість реалізації права на позов. Відзначається, що феодальне законодавство дуже прискіпливо дивилося за тим, щоби позов не був поданий до неналежного суду всупереч встановленим правилам судової юрисдикції. Певною мірою це пов'язувалося із наявністю в одних станах привілея судитися в суді, де судили представники їхнього стану (станові суди).

Звертається увага на збереженні спадковості відкриття провадження у справі з часів «княжої доби» на початкових етапах окупації території України Польщею та Литвою. Але в подальшому формується такий порядок відкриття провадження у справі на підставі позову, що де в чому нагадує сучасний цивільний процес.

Автором досліджується письмова форма позову та аналізуються його реквізити, вказується на їх значення. Проводиться порівняння польського законодавства з литовським по даному питанні. Зокрема, зіставляється з одного боку Повний звід законів Казимира Великого 1347 р. і Formula processus 1523 р. та три Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566 та 1588 років з іншого відповідно. Відзначається, що на перших етапах литовське законодавство більш лаконічно визначало реквізити позовної заяви, але згодом вони були майже однаковими, що пояснюється зближенням Польщі та Литви і формування єдиної держави Речі Посполитої в 1569 р. Проте обидві держави дані реквізити позову не містили компактно в одній статті, а були розкидані не тільки по різних статтях, а інколи й по різних главам феодальних кодексів.

Відзначається існування суворих правил за збереження автентичності тексту позову, що повинно гарантувати не тільки інтереси сторін на справедливе правосуддя, але й авторитет судової влади, оскільки позов видавався від імені суверена, тобто це був судовий процесуальний документ. Вказується на різного роду платежі й майнові покарання, які могли мати місце на початковому етапі провадження в цивільній справі. У першу чергу вони були направлені на офіційне заробляння грошей працівниками суду та недопущення зловживання сторонами своїми процесуальними правами.

В порівнянні з попереднім періодом роль держави у відкритті позовного провадження істотно зростає. Вона за допомогою різного роду чиновників сприяє позивачеві винести свій спір на офіційний розгляд перед судом, щоби він міг вимагати те, що йому належить по праву. Завершується стадія відкриття провадження у цивільній справі реєстрацією позову до в'язових книг (наприклад, земських книг).

Ключові слова: цивільний процес, відкриття провадження, позов, Польське королівство, Велике князівство Литовське.

Kholmogorova L.V. Opening of legal proceedings in civil proceedings on Ukrainian lands as part of Poland and Lithuania (middle of the 14th – middle of the 17th centuries).

The article examines the peculiarities of opening proceedings in a lawsuit based on the analysis of medieval Polish-Lithuanian legislation, which maintained its influence in Ukraine for almost half a millennium. The author conducts an analysis of the system of courts that operated at that time, as their status had a significant

impact on the particularity of the exercise of the right to sue. It is noted that the feudal legislation was very careful to ensure that the claim was not filed in the wrong court contrary to the established rules of judicial jurisdiction. To a certain extent, this was connected with the presence in some states of the privilege to try in a court where representatives of their state tried (state courts).

Attention is drawn to preserving the heredity of opening proceedings in the case from the «princely era» at the initial stages of the occupation of the territory of Ukraine by Poland and Lithuania. But in the future, such a procedure for opening proceedings on the basis of a claim is formed, which in some ways resembles a modern civil process.

The author examines the written form of the claim and analyzes its details, indicating their significance. A comparison of Polish and Lithuanian legislation on this issue is carried out. In particular, the Complete Code of Laws of Casimir the Great of 1347 and the Formula processus of 1523 and the three Statutes of the Grand Duchy of Lithuania of 1529, 1566 and 1588 are compared on the other, respectively. It is noted that at the first stages, the Lithuanian legislation more succinctly defined the details of the claim, but later they were almost the same, which is explained by the rapprochement of Poland and Lithuania and the formation of the single state of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1569. However, both states did not compactly contain these details of the claim in one article, and were scattered not only on different articles, but sometimes also on different chapters of feudal codes.

The existence of strict rules for preserving the authenticity of the text of the lawsuit is noted, which should guarantee not only the interests of the parties to fair justice, but also the authority of the judiciary, since the lawsuit was issued on behalf of the sovereign, that is, it was a judicial procedural document. It indicates various types of payments and property penalties that could take place at the initial stage of proceedings in a civil case. First of all, they were directed to official earning of money by court employees and prevention of abuse of procedural rights by the parties.

Compared to the previous period, the role of the state in opening legal proceedings is growing significantly. She, with the help of various officials, helps the plaintiff bring his dispute to an official hearing before the court, so that he can claim what is rightfully his. The stage of opening proceedings in a civil case ends with the registration of a lawsuit in government books (for example, Zemstvo books).

Key words: civil process, initiation of proceedings, lawsuit, Kingdom of Poland, Grand Duchy of Lithuania.

Постановка проблеми. Стадія відкриття провадження у справі наразі сформована в самостійну стадію цивільного процесу, яка володіє власною метою, завданнями, має чітко прописаний в законі зміст, строк вчинення та належне процесуальне оформлення. Мало того, сучасні технології електронного судочинства дають можливість почати позовне провадження в цивільній справі не виходячи з дому, роблячи правосуддя ще більш доступним. Але так було не завжди. Шлях, який пройшла дана стадія цивільного процесу до своєї сучасної процесуальної форми був тривалим і не легким. Його аналіз дасть змогу побачити історико-правові закономірності відкриття провадження у справі в цивільному процесі, спадковість нормативних конструкцій та своєрідність початкової стадії цивільного процесу в різноманітні історичні періоди.

Стан опрацювання. Питання позову, права на позов та позовного провадження в цивільному процесі загалом було предметом дослідження багатьох вітчизняних (В.В. Комаров, Д.Д. Луспенник, П.І. Радченко, Н.Ю. Сакара тощо) та зарубіжних (В.Ф. Борисова, В.М. Івакін, Г.Л. Осокіна, В.Ф. Ханшкіна та ін.) науковців. Проте історико-правовими аспектами відкриття провадження у цивільній справі займалися небагато вчених. Так, у радянські часи М.А. Гурвіч досліджує погляди римських юристів та дореволюційних науковців стосовно права на позов [3, с. 7–45]. Майже по його стопах йде український автор Н.Г. Колядіна, яка трохи розширює проблематику за рахунок радянської доктрини [9, с. 28–54]. Більш предметний матеріал можна знайти з позиції історії держави і права України в навчальних підручниках та окремих історико-правових монографіях (М.М.Бедрій, І.Й. Бойко, С.Г. Ковальова тощо). Проте, системного дослідження еволюції стадії відкриття провадження у цивільній справі позовного характеру з позицій процесуальної доктрини проведено не було.

Мета статті полягає у розкритті особливостей відкриття провадження у цивільній справі позовного характеру на території українських земель у складі Польщі та Литви (сер. XIV – сер. XVII ст.).

Виклад основного матеріалу. Занепад української державності в сер. XIV ст. призводить до поширення польської та литовської юрисдикції на українські землі. Деякий час польська та литовська влади залишають як управління, так і судочинство на захоплених українських землях самобутнім,

внаслідок чого порядок відкриття провадження у справі залишається незмінним, тобто таким, що існував у часи Русі та Галицько-Волинського королівства. Але поступове підпорядкування польським та литовським законам (I та II пол. XV ст. відповідно), формування розвиненого станового суспільства, створення станових судів [16, с. 35; 8, с. 38-39], які не були притаманні періоду княжої доби, змінює судовий процес, а відтак і порядок відкриття провадження у справі. Важливо пам'ятати, що польсько-литовське законодавство визначало судовий процес на українських землях півтисячу років. Так, Статут Великого князівства Литовського (далі Статут ВКЛ) 1588 р. на території України в складі Російської імперії діяв до 1840 р., хоча його вплив на практику судових органів у сімейних справах у Полтавській та Чернігівській губерніях спостерігався аж до 1925 р. [14, с. 14-15]

В польсько-литовський період вагомим чинником, який істотно впливав на можливість відкриття провадження у справі був соціальний статус сторони справи, займана державна посада, стать та вік. Феодальне право формувалося як право-привілей, де одні верстви населення мали більше можливостей, а інші – ні, бо перебували у юридичній залежності. Так, приватні селяни володіли правом на позов та вільно його могли реалізувати тільки в доменіальному суді, тобто суді, де правосуддя здійснював власник землі, на якій вони жили (інакше кажучи, пан). Якщо приватний селянин захотів подавати позов до інших судів, самостійно він діяти не міг, а тільки через свого пана [1, с. 163]. Аналогічне правило діяло, якщо хтось подавав позов до кріпака: його слід було вручати землевласнику. В сучасному розумінні пан був законним представником своїх кріпаків у цивільних справах у всіх судах, крім свого. Проте, селяни на державних землях могли мати привілей у вигляді права на судочинство через власний копний суд [6, с. 145]. Шляхта й магнати Польщі та Литви судилися в земських, гродських та підкоморських судах, які були відокремлені від місцевої та центральної адміністрації, тобто від чиновників короля. Цивільні справи розглядали земські та підкоморські суди. Гродські суди створювалися для розгляду кримінальних справ, але інколи могли розглядати цивільні справи, бо земські суди працювали сесійно [1, с. 119]. Переважну кількість цивільних справ осілих феодалів розглядали земські суди повіту як в Польщі [2, с. 237-238], так і в Литві (арт. 2 розд. IV Статут ВКЛ 1566 р. [13, с. 295-296]. В той час як земельні суперечки феодалів розглядав підкоморський суд. Жителі міст, яке мало магдебурзьке право судилися магдебурзькими судами, кількість яких залежала від кількості населення, наявності приміських поселень, його господарської діяльності та національного складу [16, с. 47; 7, с. 259]. Якщо місто знаходилося на церковних або приватних землях, його жителі попадали під юрисдикцію доменіальних судів, куди повинні були подавати позови. У випадку компактного проживання у місті якої-небудь національної меншини, вона могла мати свій національний суд, де судилися члени такої меншини, як у випадку з вірменською громадою міста Львова. Зокрема, вона отримала право судитися під головуванням власного в'їта ще на підставі привілею князя Володимира Опольського 1378 р. [11, с. 169–173]. Отже, під час реалізації права на позов необхідно було зважати на існуючі суди та їх юрисдикцію, оскільки кожна соціальна група, що мала привілей, володіла своїм судом, що по відношенні до неї здійснював судочинство. Вважалося, що цей суд, будучи сформованим із представників тієї ж групи, де судилися особи, буде захищати їхні інтереси. Тому всі пильно стежили за тим, щоб не було порушення юрисдикції станових судів, оскільки це могло означати кінець наданим привілеєм не тільки одній особі, а цілому стану, який інколи довго боровся, щоб такий привілей отримати (у цьому плані показовим є процес виходу з під судової юрисдикції короля шляхти, яка намагалася здобути такий самий статус як і магнати в Польщі) Як вказує А.П. Задорожна, якщо осілі місцеві феодали зверталися по земських справах до інших судів, не земських, вони повинні були заплатити судовий штраф судді та підсудку місцевого суду: копу та півкопи грошей відповідно. А ще відповідачу «3 рублі грошей» [4, с. 62]. Інколи про порушення юрисдикції можна було дізнатися тільки подавши позов до суду, де вияснялося, що в особи існує право-привілей, надане монархом, яке звільняє її від компетенції місцевого суду. Мало того, у феодальні часи необхідність дотримання правил юрисдикції під час під час звертання з позовом до суду зумовлювалася не тільки тим, що справу має розглянути належний суд, але тим, що саме цей суд зможе *успішно* застосовувати певні норми права (церковні суди норми канонічного права, земські суди норми земського права, магдебурзькі суди норми німецького права, копні суди норми звичаєвого права певної общини тощо)

В Польщі та Литві функціонували державні суди, які не були відокремлені від центральної та місцевої адміністрації. Щоб позбутися впливу місцевої феодальної знаті на підлеглих державних чиновників, позови в цивільних справах до воєвод, старост, гродських суддів тощо розглядав тільки особисто суверен [8, с. 86] або за його дорученням інша особа [13, с. 296].

Одружена та неодружена жінка особисто не могла подавати позови до суду, з'являтися там та захищати свої інтереси. Вона могли діяти тільки через свого чоловіка або опікуна. Але ці обмеження не стосувалися вдовиць [1, с. 163]. Так, Повний звід законів Казимира Великого 1347 р. (Віслицький статут) передбачав, що жінка (дівчина) в силу своєї слабкості не повинна йти до суду та тіснитися в натовпі чоловіків, а тому судовий чиновник разом з протилежною стороною йде до неї додому, де вона висловлює свій позов та доручає проводити захист по ньому своєму адвокату (ст. 9 розділ I) [10].

Повноліття сторін впливало не тільки на наявність у них цивільної процесуальної дієздатності, але й цивільної процесуальної правоздатності. Для нас це трохи звучить незвично, оскільки наразі цивільна процесуальна правоздатність сторін як передумова права на позов виникає у фізичної особи з моменту народження. Але в польсько-литовський період було інакше. Зокрема, якщо відповідач був неповнолітній до нього заборонялося подавати позови, оскільки вимагалася особисте вчинення багатьох процесуальних дій. Законні представники не мали права від імені таких відповідачів виступати в судовій справі, окрім тих справ, що були розпочаті батьком ще за його життя або стосовно зобов'язань, які свого часу взяв був на себе батько [5, с. 23]. Проте, неповнолітній міг подати позов до суду, але через свого законного представника. Отже, неповнолітній позивач володів цивільною процесуальною правоздатністю, в той час як неповнолітній відповідач, по загальному правилу, ні. Звідси, особа не мала права на позов, якщо її вимога адресувалася неповнолітній особі. Але такий стан також зупиняв перебіг строків позовної давності, інакше б позивач був позбавлений можливості захистити свої права та інтереси в суді в майбутньому.

У Польщі та Литві певний час ще зберігався попередній порядок відкриття провадження у справі, який був притаманний періоду княжої доби: обидві сторони повинні були йти на суд. Проте, згодом почав застосовуватися інакший підхід: одна сторона кликала іншу через поданий до суду позов. Це була принципова відмінність початку відкриття провадження у справі, яка почала нагадувати сучасний цивільний процес. Деякий час позов можна було подавати усно, як і у період «княжої доби», але вже на кін. XIV ст. в Польщі сформувалося правило його подачі в письмовій формі. Мало того, для деяких станів це був обов'язок. Так, шляхтич, який усно позивався до іншого шляхтича не тільки програвав справу, але й міг бути позбавлений шляхетського стану (вважалося, що усний виклик на суд порочить шляхетську честь – *Авт.*). Усний позов для шляхти допускався тільки на сеймах і трибуналах [2, с. 506].

В XV ст. у Польському королівстві позивач міг самостійно написати позов та занести його судовому писарю, який вписував дату слухання справи та прикладав печатку [2, с. 511]. Аналогічний порядок існував у Литві. Так, Статут ВКЛ 1588 р. говорив про «мамрам», тобто власноручний запис сутності справи зі своїм і свідків підписами (ст. 18 розділ 4) [15, с. 129, 541]. Але на практиці нерідко позов писав писар через малограмотність населення. Для цього позивачу (рієрса) треба було йти до суду, де з його слів судовий писар записував вимогу-претензію до відповідача (*sapierzem*) [1, с. 163]. Дану послугу писар надавав на платній основі. Так, у Великому князівстві Литовському судовому писарю треба було заплатити за написання позову 1 гріш. Якщо позов буде писатися на пергаменті з привішеними печатками, писар мав право брати не більше 12 грошей за свою працю, притому, що пергамент, шнури та віск має йому принести позивач (ст. 3 розділ IV Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 296]. Як бачимо, у цей час держава чітко визначила вартість послуги судового писаря, упорядковуючи судові платежі для того, щоб чиновники не зловживали, піднімаючи вартість судового захисту.

Вимоги до позовної заяви різнилися залежно від нормативно-правового акту, де вони містилися. Так, одним із визначальних актів польського процесуального права був *Formula processus* 1523 р., який, як зазначає І.Й. Бойко, закріплював такі реквізити позовної заяви: 1) ім'я, від кого видавався позов (у королівських судах – від імені короля, в земських судах – від імені генерального старости, а в інших – від імені судді). Цей реквізит доводить, що позовна заява виступала *судовим* процесуальним документом; 2) ім'я сторін справи та правильну вказівку їх титулів; 3) дата та місце судового процесу. Цей реквізит на сучасному етапі відповідає такому документу як *судова повістка*. Ось чому терміном «позов» охоплювалося не тільки позовна заява, але і *судова повістка*, якою викликали відповідача до суду. Зазвичай дата розгляду справи має бути такою, щоб відповідач встиг підготуватися до судового розгляду справи. Повний звід законів Казимира Великого 1347 р. визначав такий строк у три тижні (ст. 5), але по деяких категоріях справ він міг бути і коротший, наприклад, один день (стягнення боргу менше 40 гривень чи словесна образа); 4) чому саме відповідача викликають до суду; цей реквізит описувався коротко; 5) ціна позову («такса»), яку відповідач міг добровільно виплатити позивачу для уникнення судової тяганини (суд міг «таксу» зменшити, якщо вона була завищеною); 6) дата та місце складання позову; 7) печатка (зазвичай ставилася печатка судді, але, якщо позов складався в королівському суді, прикладалася земська печатка) [2, с. 510–512].

У Литві вимоги до позовної заяви спочатку були більш лаконічними. Так, ст. 14 розділу VI Статуту ВКЛ 1529 р. зазначає: «Естли бы хто мел кого позвы позвати, тогды маеть жалобу свою в позвех выобразити» (якби хто мав намір покликати іншого до суду, то він має у позовній заяві викласти суть своєї скарги) [12, с. 113, 247]. Проте, вже Статут ВКЛ 1566 р. вимагає в позові «скаргу свою повністю і конкретно викласти» (ст. 28 розділ IV), оскільки відповідач не повинен тоді відповідати (ст. 23 розділу IV) [13, с. 308-309, 306]. Мало того, треба було зважати, що позивач не мав права у майбутньому змінити предмет чи підстави позову, а тому він повинен був чітко вписувати в позов всі обставини справи, оскільки факти, які не вказані в позові суд до уваги не брав (ст. 28 розділу IV Статуту ВКЛ 1566 р.). Статут ВКЛ 1588 р. вимагає у позові, де відповідачами виступають титуловані особи вказувати не тільки їх імена, але правильно назвати титул під загрозою визнання такого позову недійсним (ст. 19 розділ 4) [15, с. 130]. Нерідко позивач, що зазнавав кривди від протилежної сторони, не стримував себе у словесних формулюваннях. На це звернули увагу і почали вимагати не писати речей «образливих для поштивості», інакше відповідач не повинен на такий позов відповідати, поки позивач не зробить виправлень до повторного виклику на суд (ст. 16 розділ IV Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 302].

В Польщі спочатку позов писався латинською, але Конституція 1543 р. дозволила використовувати польську мову [2, с. 511-512]. У Литві позови писалися руською мовою (ст. 1 розділ 4 Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 295].

Позов мав бути розглянутий судом за період сесії суду, перед якою його було взято на розгляд (ст. 24 розділ IV Статуту ВКЛ 1566 р.). За три дні до початку сесії суддя, підсудок і писар мають прийти до суду та зареєструвати всі позови (власноручно написані чи за участі писаря), щоби їх розглядати у порядку черговості (ст. 11 розділ IV Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 307, 300]. Реєстрація позовів робилася у земських книгах, за що сплачувався гріш писарю. Очевидно, що позови, які були зареєстрованими першими мали більше шансів на їх розгляд по суті під час сесії суду. Для сучасного суду таке не притаманно, оскільки він працює не сесійно, а на постійній основі.

Реєстрація позовів у земських книгах завершувала початковий етап провадження у справі. В подальшому, як і в сучасному процесі, необхідно було інформувати про позов відповідача та забезпечити його явку до суду в такі строки, щоби він міг належним чином підготуватися до слухання справи в суді.

Закон не зобов'язував позивача поряд із позовом надавати копії своїх письмових доказів для відповідача. Відповідачу направлявся тільки його примірник позову, а щодо копій інших листів, то він їх повинен був вимагати від суду або позивача самостійно. Якщо копії бралися в суді, їх виготовляв писар (ст. 21 розділ 4 Статуту ВКЛ 1588 р.) [15, с. 131].

В польсько-литовський період дуже багато уваги приділяли збереженні автентичності написаного позову. Як вище було вказано, міняти елементи позову суворо заборонялося. Ось чому, свого часу в Польщі обов'язково складалися два примірники позову методом «хірографії», тобто тексти позовів писалися на одному аркуші, який потім розрізали навпіл, а суддя перед початком розгляду справи повинен був ці половинки скласти разом та пересвідчитися, що вони сходяться. Це допомагало уникати зловживань у вигляді зміни реквізитів позову. На поч. XVI ст. хірографію відмінили [2, с. 511-512], але все одно перед початком розгляду справи звіряли тексти позовів позивача та відповідача. Вони мали бути тотожними. Якщо виявляли виправлення та дописки, позов визнавався недійсним, тобто таким, за яким не треба було відповідати. Такі підчистки могла робити як сторона позивача, так і відповідача. Останній, зокрема міг виправити дату з'явлення суду, щоби затягнути вирішення справи, суми стягнення, підстави позову чи інакше зловживати. Позивач, щоби не програти справу мусів довести за участі возного, який разом із ним чи його представником відносив позов відповідачу, що давав його останньому без виправлень (ст. 23 розділ IV Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 306-307]. Якщо возний це підтверджував, відповідач за таке підчищення платив 6 грошей як суду, так і позивачу. Такі майнові покарання покликані були не тільки компенсувати моральні страждання позивача, але й підтримувати авторитет судової влади, адже позов був судовим документом. З іншого боку, якщо в позові не була вказана дата виклику до суду, тоді аналогічну суму мав заплатити позивач і тільки після того він міг вимагати за позовом (ст. 19 розділ 4 Статуту ВКЛ 1588 р.) [15, с. 130]. Певною мірою подібне виправлення недоліку позову нагадує можливість залишити позовну заяву без руху на сучасному етапі.

Уже в цей час на законодавчому рівні закріплювали право позиватися по одному й тому самому питанні до однієї й тієї ж особи тільки один раз. Так, ст. 15 розділу 6 Статуту ВКЛ 1529 р. передбачала, якщо хтось програв справу про маєток, а потім знову «через свою упертість» з цього приводу подав позов, він повинен заплатити по три рублі судді та відповідачу [12, с. 247]. Це правило, але по відношенні вже до всіх категорій цивільних справ було підтверджено ст. 15 розділу 4 Статуту ВКЛ 1566 р.: «а тот суд... предсе при mocy зостати маеть», тобто попередній суд має залишитися в силі [13, с. 98]. Мало того, право на позов

втрачалоя, якщо попередня справа була завершена мировою угодою («єднанням»), як про це зазначає Статут ВКЛ 1588 р. (ст. 25 розд. 4) [15, с. 135]. З іншого боку, якщо позивач порушував справу, але на суд сам не з'являвся без поважної причини, він міг повторно тотожний позов подати, але попередньо треба було сплатити витрати і завдані збитки відповідачу (напр., у зв'язку з явкою до суду, винайманням прокуратора тощо). Проте повторна неявка позивача приводила до автоматичного програшу справи, а відповідач від такого позову «на всі майбутні часи буде вільним» (ст. 14 розд. 4 Статуту ВКЛ 1566 р.) [13, с. 301-302]

Висновки. Таким чином, у середньовічній Польщі та Литві відкриття позовного провадження ускладнюється багаточисленними процесуальними правилами, яких у період «княжої доби» не було. Звертає увагу на себе те, що держава починає активно залучатися до процедури відкриття провадження у справі. Вона в особі судових чиновників готує позов у письмовій формі для позивача і забезпечує його доставку відповідачу. Подібні дії держави супроводжуються стягненням зі сторін справи різного роду платежів, які повинні профінансувати надане правосуддя. З іншого боку, також передбачені всілякі штрафи, щоби особи не зловживали правом на позов та не принижували авторитет судової влади. Починають виділятися передумови та умови права на позов, які притаманні сучасному цивільному судочинстві (напр., недопустимість повторного подання позову у випадку укладення мирової угоди).

Список використаних джерел:

1. Бардах Ю., Леснодорский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши; пер. с польск. И.Б. Грекова, А.Ф. Курилко, К.Я. Старосельской. Москва: Юрид. лит., 1980. 560 с.
2. Бойко І.Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.): монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 628 с.
3. Гурвич М.А. Право на иск. Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1949. 216 с.
4. Задорожна А.П. Підсудність у цивільному процесі України: дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2017. 250 с.
5. Іванчулинець Д.В. Законне представництво у цивільному процесі: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Ужгород, 2012. 238 с.
6. Історія держави і права України: підруч. / кер. авт. кол.: А.С. Чайковський; В.І. Батрименко, Л.О. Зайцев, О.Л. Копиленко та ін.; за ред. А.С. Чайковського. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 512 с.
7. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.
8. Ковальова С.Г. Судоустрій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського. Монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 199 с.
9. Колядіна Н.Г. Реалізація права на позов у цивільному процесі України та окремих держав Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження: дис. ...канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 212 с.
10. Полный свод статутів Казимира Великого (XIV-XV в.). URL: http://www.vostlit.narod.ru/Texts/Dokumenty/Polen/XIV/Kazimir_Statut/text.htm (дата звернення: 27.10.2022)
11. Привілеї національних громад міста Львова (XIV–XVIII ст.): зб. док. упоряд. Мирон Капраль. Львів, 2000. 576 с.
12. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 464 с.
13. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Том II: Статут Великого князівства Литовського 1566 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2003. 560 с.
14. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Том III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: у 2 кн. Кн. 1 / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. 672 с.
15. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Том III: Статут Великого князівства Литовського 1588 року. У 2 кн. Кн. 2 / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. 568 с.
16. Тищик Б.Й. Історія держави і права Середньовічної Польщі (X ст. – 1795 р.). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 128 с.